

ПАДАЛКА Ю.М.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

АЛЕТИЧНА МОДАЛЬНІСТЬ ТА ЗАСОБИ ЇЇ ВИРАЖЕННЯ В ІСПАНСЬКІЙ МОВІ

Статтю присвячено дослідженню засобів вираження алетичної модальності.

Ключові слова: алетична модальність, модальне значення, категорія модальності.

Статья посвящена исследованию средств выражения алетической модальности.

Ключевые слова: алетическая модальность, модальное значение, категория модальности.

The article is devoted to researching means of expression of alethic modality.

Key words: alethic modality, modal meaning, category of modality.

Актуальність теми дослідження зумовлена недостатньою вивченістю семантичних властивостей алетичної модальності, її функціонуванні в іспанській мові. Як вважає Б. Бонецька “широкі й заплутані питання модальності, незважаючи на численні дослідження, що ведуться вже так давно, навіть на даний час залишаються дискусійними” [1:119]. На сьогодні модальність являється однією з найскладніших, різнорівневих й суперечливих категорій мови.

Мета роботи розглянути та проаналізувати семантичні властивості алетичної модальності.

Предмет дослідження – засоби вираження алетичної модальності та особливості функціонування в іспанській мові.

Об'єкт дослідження – алетична модальність, як функціонально-семантична категорія.

Наукова новизна дослідження визначається тим, що вперше спробуємо дослідити та надати комплексний аналіз засобів вираження алетичної модальності, що дозволяє робити

Падалка Ю.М.

відповідні узагальнення щодо особливостей реалізації досліджуваної семантики в іспанській мові.

Модальність виступає як вираження антропоцентричного характеру мови та є важлива й багатоаспектна категорія, аналіз якої базується на функціонально-семантичному підході до мовного контексту. Установлення модальних ставлень базується на розпізнаванні складу особисто модальних та співвідносних з ними слів та на їх значенні відносно повідомлюваного до реальності у будь-якому контексті.

Як зазначає М.В. Ляпон, модальність (від латинського *modus* – міра, спосіб, образ) це функціонально-семантична категорія, що виражає різні види ставлення висловлюваного до дійсності та різні види суб'єктивної кваліфікації повідомлюваного [2:303-304].

Також таке тлумачення модальності у лінгвістиці притаманне таким науковцям, як: О.В. Бондарко, Л.О. Бирюлін, О.І. Беляєва, А.Д. Белова, В.В. Виноградов, О.Є. Корді, Г.Г. Сильницький, С.М. Цейтлін, В.С. Храковський, М.О. Шелякін та ін. Вивчення модальності в мові як функціонально-семантичної категорії призвело до формування в мовознавстві синтетичного підходу тлумачення та пояснення різнорівневих засобів мовного вираження. Синтетичний підхід надав можливості висвітлити транспозиційні особливості форм дієслівного способу, що виокремлюються модальними дієсловами та окремими семантико-синтаксичними розрядами прислівників, передусім модальних, багатьох з яких складають вставні слова [3:186].

Модальність є однією з найскладніших та суперечливих мовних категорій. Багато лінгвістів зійшлися в думці, що модальність з погляду мовця уособлює відношення змісту висловлювання до дійсності. Проте існує безліч різних точок зору про семантичний зміст категорії модальності, її лінгвістичний статус, засоби її вираження, співвідношення з іншими категоріями. Деякі вчені включають в коло модальних значень відмінності за цільовою установкою висловлювання,

твердження і заперечення, емоційно-експресивні значення, функціональні типи речень. Інші вважають за необхідне розмежувати суб'єктивну та об'єктивну модальність [3:195].

У лінгвістиці дедалі більша увага приділяється вивченню явища модальності, так як вона є однією з основних ознак речення в будь-якій мові та може набувати різні модифіковані значення. Існує багато модальностей, що поділені на класи та мають свої особливості вираження в мові. Одна з найпоширеніших модальностей є алетична модальність.

Алетична модальність походить (від грец. *aletheia* – істинний) – виражена інформація про фактичну чи логічну властивості висловлювань, що містять засоби вираження понять про випадковість, можливість, неможливість, необхідність, дійсність тощо. Модальність виражається в мові за допомогою операторів, що трактуються як близькі до дійсності, тому така модальність називається "алетичною". Висловлювання, якими ми керуємось, сприймаються як значущі, вони можуть бути істинними або хибними, що обумовлені певними підставами. Такими підставами можуть виступати структурно-логічні характеристики особисто суджень або порівняння з фактичним положенням справ у дійсності. Обумовленість або детермінованість ці два способи суджень обумовлюють відповідні типи модальностей.

Основними поняттями алетичної модальності в іспанській мові прийнято вважати можливість та дійсність. Алетична модальність – внутрішня модальність (модальність диктума), коли діюча особа виражає відношення до ситуації чи справ. Для внутрішньої модальності характерні такі значення як алетична модальність, так і волюнтативна модальність.

Для алетичної модальності притаманні такі оператори як "можливо", "неможливо", "випадково", що надають фактичну обґрунтованість судженням. Судження можуть бути помилковими чи істинними залежно від деяких факторів, розділяючи їх на фактичні та логічні, що відповідають типам модальностей – фактична і логічна модальності.

Фактична модальність переплітається з детермінованістю об'єктивною або фізичною суджень. Тобто, істинність та хибність суджень проявляються станом справ у реальній дійсності.

Фактично істинним судженням притаманний зв'язок між термінами, відповідними реальності відносин між предметами, тобто відповідність висловлювання з дійсністю.

Наприклад: *"Si tienes ganas, esta tarde podemos ir al cine. Ponen una película muy Buena de Pedro Almodóvar". "Якщо ти хочеш, ми можемо сьогодні після обіду піти в кіно. Там йде дуже гарний фільм Педро Альмодовара" [6].*

В цьому прикладі атлетична модальність обумовлена реальною ситуацією, дане трактування відповідає дійсності, отже воно є істинним.

В іспанській мові також для вираження алетичної модальності можна використовувати дієслово *deber* та конструкції *haber de*, *tener que*, *haber que*, яка може виражати необхідність з точки зору реальних (фізичних) умов, станів та ситуацій у дійсності.

Фактично помилкові судження, ті в яких зв'язок поміж термінами не підтверджується відповідною інформацією та не відповідає дійсності.

Фактично необхідним судженням підпорядковані прислівники *"необхідно"*, *"неодмінно"*, *"обов'язково"*, дієслова з семантикою зобов'язання за допомогою яких передаються модальні значення в мові, конструкції які за семантикою вказують на намір, словосполучення, іменники, в яких знаходиться інформація о законах науки, соціальні або етичні норми.

Фактично випадкові судження не мають інформацію о законах науки, а їх істинність або хибність підпорядковані конкретними емпіричними умовами.

Фактично можливими судження мають інформацію про принципову сумісність виражених у суб'єкті явищ. У природній мові відповідними показниками суджень можливості виступають

слова: "може бути", "можливо", "не виключено" та інші [5:142-157].

Логічна модальність є логічною детермінованістю судження, істинність чи хибність визначається формою судження. До логічно істинних, належать такі судження, які виражають закони логіки, а до логічно хибних – внутрішньо суперечливі судження. Всі інші судження, істинність чи хибність уособлюють клас за фактом детермінованих суджень, так як не можуть бути визначені виходячи з їх структури [4:152].

Алетична модальність передає характер зв'язку між можливими предметами, тобто між суб'єктом та предикатом судження. Алетичній модальності характерні такі різновиди суджень: асерторичні, проблематичні, аподиктичні судження.

Асерторичні судження (судження про реальний факт) характерні істинність або хибність суджень визначається відповідності справ у реальній дійсності, де модальність переплітається з їх об'єктивною детермінованістю.

Наприклад: *"La casa Milá fue construida por Antonio Gaudí". "Каса Міла була побудована Антоніо Гауді"*[6].

"La ciudad fue destruida por un terremoto en 1856". "Місто було зруйновано землетрусом у 1856 році"[6].

Щодо проблематичних суджень вони не підкріплені точною інформацією і несуть у собі сумніви щодо достовірності інформації. Також проблематичним судженням притаманні ознаки які мають неоднозначні твердження, мають передбачуваний характер та незавершене значення в реченні.

Наприклад: *"Mira, aquel señor que pasa por allí es el dueño del restaurante donde comimos ayer". "Подивись, он той чоловік, що проходить там, є власником ресторану, в якому ми вчора їли"*[6].

"¿Qué es aquello de allí? – No lo sé, pero creo que son viejas ruinas". "Що це там напроти? Я не знаю, напевно, що це старовинні руїни"[7].

Аподиктичі судження або судження необхідності, вони можуть виступати істинними але й ці можуть бути помилковими, складаючи клас необхідних висловлювань.

Наприклад: *"En toda casa debería haber una salida de emergencia"*. *"У кожному домі потрібно мати запасний вихід"*[7].

Взаєминам модальних суджень притамні певні закономірності, наприклад незбалансованість, тобто те що є дійсним може бути можливим, але не навпаки або те що є необхідним, може бути дійсним, але не навпаки.

Алетична модальність зв'язана з об'єктивними спроможностями реального світу характеризуючи дію як можливу, необхідну або неможливу.

У сучасних дослідженнях уводиться розуміння психологічної алетичної модальності чи психологічної необхідності, можливості чи неможливості. У мові показниками суджень можуть виступати не тільки як істинні або хибні показники інформації, але вони можуть проявлятися з різних сторін тобто, коли характеристики містять додаткову інформацію, що з однієї сторони обумовлює відношення мовця до висловлюваної думки, з іншої – обґрунтованість знання, що містяться в судженні або ще можуть – відповідати правилу, нормі в мові яких необхідно дотримуватись [5:142-157].

За допомогою цих характеристик людина може висловлювати різні точки зору, залежності від цілей і завдань необхідних для них. Судження, як форма мислення можуть містити основну і додаткову інформацію. Основна інформація знаходиться в суб'єкті та має предикатне судження, а додаткова інформація належить до характеристики фактичного чи логічного статусу судження. Дана інформація називається модальність судження, яка може бути виражена окремими словами, або може не мати явного вираження, що підпорядкована аналізом контексту.

Зазвичай модальні характеристики суджень висловлюють парними категоріями, такими як: доведено-спростовано,

необхідність-випадковість, обов'язок-заборона. Однією з важливих для мислення є алетична модальність суджень.

Отже, за допомогою алетичної модальності можна точніше та повніше виразити різні контекстуальні характеристики суджень, в залежності від підходу до них, практичній дії та їх ролі в пізнанні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вус Н. Й. Модальність та її трактування у працях дослідників / Н.Й. Вус [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua> 2. Ляпон М. В. Модальность / М.В. Ляпон // Языкознание. Большой энциклопедический словарь / гл. ред. В.Н. Ярцева. – [2-е изд.]. – М. : Большая Российская энциклопедия. – 2000. – С. 303–304. 3. Бондарко А. В. Теория функциональной грамматики: Темпоральность. Модальность. – Л.: "Наука", 1990 – 263с. 4. Ралдугіна К. О. Модальність як логіко-філософська та лінгвістична категорія / К.О. Ралдугіна [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua/portal/Natural/Vznu/fil/2008> 5. Цейтлин С. Н. Необходимость / С.Н. Цейтлин // Теория функциональной грамматики: Темпоральность. Модальность: [коллективная монография в 6 т. / отв. ред. Александр Владимирович Бондарко / Беляева Е.И., Корди Н.Н., Цейтлин С.Н и др.]. – Л.: Наука, 1990. – С. 142–157.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

6. Нурджин Г. А., Марин Эстремера К., Мартин Лора-Тамайо П. Español en vivo. Учебник современного испанского языка. – 2-е изд., испр. и дополн. – М. : Айрис-персе, 2003. – 528 с. 7. Прието Пераль Б., Фюлоп-Люсио В. Испанская грамматика кратко и легко. Учебное пособие. – К. : Методика, 2012. – 192 с.